

บทบาทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กกับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ Roles of Children Television Program and Public Consciousness

*อุษา บิ๊กกินส์

Ousa Biggins

*ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง บทบาทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กกับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่สัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน เพื่อศึกษาบทบาทของรายการโทรทัศน์ในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน เพื่อศึกษาทัศนะของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ การวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่สัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชนส่วนใหญ่รายการเด็กจะสร้างจิตสำนึกสาธารณะใน 2 ประเด็นหลัก คือ การสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์กับสาธารณะชนโดยเน้นความสามัคคี และการให้อภัยกัน รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า โดยไม่หวังผลตอบแทน

บทบาทรายการโทรทัศน์ในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเน้นบทบาทรายการในการสอนให้เด็กเรียนรู้ทักษะชีวิตเป็นหลัก โดยให้ความเห็นว่า จิตสำนึกสาธารณะควรถ่ายทอดผ่านรายการการ์ตูน และให้เด็กทำกิจกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม

ทัศนะของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชน เด็กวัยเรียนจะเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ส่วนใหญ่มีการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะในด้านการช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความรู้ให้แกกัน ส่วนเด็กวัยรุ่นเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กส่วนใหญ่ สอนให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน และช่วยกันแก้ปัญหาในครอบครัว เด็กวัยรุ่นจะมีทัศนะเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะที่หลากหลายขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ของแต่ละคน

Abstract

The research “Roles of Children Television Programs and Public Consciousness” had objectives to analyze the content of television programs which relating to the public consciousness of children, to study roles of children television programs in public consciousness, to study opinions of the children on promotion of public consciousness for children television programs. The research was the qualitative research including in-depth interview of the producers, textual analysis of the television programs and focus group of the children.

The results of the research were that most of children television programs relating to the public consciousness promoted public consciousness in two issues which were supporting the benefit of the public focusing on cooperation, forgiving and helping the weak people without gaining benefit.

Roles of children television programs in public consciousness, the producers for the programs should focus on the roles of programs in teaching life skills for the children. Moreover, the public consciousness should be presented with cartoons and showing the children activities as social models.

For the opinions of children on public consciousness in children showed the public consciousness in terms of helping the others and sharing knowledge with others. The adolescents thought that most of children television programs taught the children to live with others, helping each other and solving the problems in the families. They had different point of views on public consciousness depending on their experiences.

คำสำคัญ : บทบาทของรายการโทรทัศน์, จิตสำนึกสาธารณะ, สื่อมวลชน

Keywords : Roles of Television Programs, Public Consciousness, Mass Media

สื่อมวลชนในยุคปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุโทรทัศน์และสื่ออินเทอร์เน็ต ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะผลกระทบต่อเยาวชน ทั้งการเลียนแบบ การสร้างค่านิยมด้านความรุนแรง และทัศนคติในเรื่องเพศ ซึ่งมักจะมีตัวอย่างปรากฏออกมาให้เห็นอยู่เสมอ ในขณะเดียวกันก็มีสื่อมวลชนอีกจำนวนหนึ่งที่มีผลงานสร้างสรรค์ส่งเสริมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในสังคม สื่อสารมวลชนจึงถือว่ามีศักยภาพอย่างยิ่งในการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน จากงานวิจัยของ พญ.จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ (2541 อ้างถึงใน มนัสวีนิ จันทะเลิศ, 2548: 14) อธิบายถึงสถานภาพของสื่อแต่ละประเภทที่มีบทบาทต่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว สรุปได้ดังนี้คือ

หนังสือพิมพ์ บทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อเด็กและเยาวชนนั้น เป็นไปได้ทั้งทางบวกในฐานะผู้ช่วยเหลือหรือบทบาทด้านลบคือการเป็นผู้ทำร้ายละเมิดสิทธิเด็ก เด็กและเยาวชนสนใจประเด็นเรื่องเพศศึกษา แต่ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าเนื้อหาเพศศึกษาในหนังสือพิมพ์นั้นมีความถูกต้องทางวิชาการเพียงร้อยละ 55

นิตยสารและหนังสือ มีมากมายหลายร้อยฉบับ เหมาะกับผู้แสวงหาสาระความรู้ ส่วนใหญ่เข้าไม่ถึงเด็ก มีเพียงนิตยสาร 30 ฉบับที่มีสาระบันเทิงที่จะช่วยในการพัฒนาเด็ก ส่วนหนังสือยังกระจายไปไม่ถึงเด็กผู้รับสาร

ภาพยนตร์ สื่อบันเทิงของวัยรุ่นในปัจจุบัน แม้กระแสความนิยมจะขึ้นๆลงๆ เป็นช่วงตามพัฒนาการของภาพยนตร์ โดยบางช่วงก็ซบเซาลง เพราะมีการผลิตวีดิทัศน์กันแพร่หลายและชมภายในบ้านได้ ภาพยนตร์กลับมาเฟื่องฟูเมื่อมีพัฒนาการ เทคโนโลยีการฉายภาพยนตร์ใหม่ แต่การสำรวจภาพสะท้อนความนิยมของคนกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ.2539 ก็พบว่า ร้อยละ 99.4 เคยดูหนังในโรงภาพยนตร์เฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ และเป็นวัยรุ่นมากที่สุดนั่นเอง

วิทยุ สื่อที่มีการขยายตัวในด้านช่องทางการสื่อสารอย่างมาก นับแต่เริ่มก่อตั้งสถานีในปี พ.ศ. 2473 จนถึงปัจจุบัน มีถึง 514 สถานี เน้นบันเทิงเป็นหลัก แม้หน่วยงานภาครัฐจะเป็นเจ้าของสถานีวิทยุทั้งหมด แต่ได้ให้สัมปทานแก่กลุ่มธุรกิจที่สามารถดำเนินงานผูกขาด เน้นบันเทิงเพื่อแสวงหาผลกำไร

โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีอิทธิพลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ จนกลายเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในสังคมยุคนี้ เกือบทุกบ้านของไทยมีโทรทัศน์ประจำบ้าน ประกอบกับช่วงเวลาออกอากาศของรายการโทรทัศน์ก็ยาวนานเกือบตลอด 24 ชั่วโมง จึงปรากฏในงานวิจัยหลายชิ้นว่า เด็กใช้เวลาว่างในการดูโทรทัศน์มากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยไลฟ์สไตล์เด็กในเอเชีย “นิวเจนเนอเรชันส์ทีเอ็ม (New Generasians TM)” “ของการ์ตูนเน็ตเวิร์ค พบว่า เด็กไทยเป็นกลุ่มผู้ชมรายการโทรทัศน์กลุ่มใหญ่ที่สุดใน

14 ประเทศทั่วภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และ 89% ของเด็กไทยจะดูทีวีทุกวัน และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2546 พบว่า กิจกรรมที่เด็กและเยาวชนไทยอายุ 6-24 ปีทำมากที่สุดได้แก่ การดูโทรทัศน์คู่มือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.62 เมื่อเทียบกับการเลือกทำกิจกรรมอื่นๆ รองลงมาคือการฟังวิทยุ ฟังเพลง การสังสรรค์กับเพื่อนเด็กจะเลือกทำมากเป็นอันดับสาม และอันดับสี่ได้แก่ การอ่านหนังสือ จึงกล่าวได้ว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กและมีโอกาสในการชี้นำเด็กไทยได้มาก

วิทยุทัศน์ อาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือวิทยุทัศน์เพื่อความรู้ วิทยุทัศน์เพื่อความบันเทิง และวิทยุทัศน์เกมส (รวมเกมส์กด) ข้อเด่นคือ เป็นสื่อที่ผู้ใช้สามารถเลือกใช้ได้ในเวลาที่ต้องการ เกมสที่เด็กผู้ชายชอบคือการต่อสู้ เด็กเล่นแล้วเลิกยากคล้ายยาเสพติด เด็กที่เล่นวิทยุทัศน์เกมสบ่อย จะเครียด มีแนวโน้มจะก้าวร้าวและใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ชอบการต่อสู้มากขึ้น เห็นว่าการฆ่าศัตรูเป็นการแก้ปัญหาที่ดี ผลการวิจัยชี้ว่า วิทยุทัศน์เป็นมากกว่า “ของเล่น” ของเด็กที่พ่อแม่ยังไม่ตระหนักถึงอันตรายที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ยังเป็นอีกสื่อหนึ่งที่กำลังก้าวเข้ามามีบทบาทต่อเด็กต่อสังคมไทย ในปัจจุบัน ดังที่ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช กล่าวไว้ว่า ในโลกยุคดิจิทัลเด็กจะมีทางเลือกและมีเวลาเป็นของตนเองมากขึ้น โดยการใช้เวลาไปกับการท่องไปใน cyberspace และเรียนรู้ด้วย

ตนเอง เด็กๆที่ใช้คอมพิวเตอร์ท่องอยู่ใน cyberspace และใช้ internet ได้นำวัฒนธรรมใหม่มาสู่ครอบครัวของเขา

บทบาทของสื่อโทรทัศน์ต่อการพัฒนาเด็กเยาวชน และครอบครัว

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่มีอยู่ทุกวันนี้ มักถูกกำหนดเนื้อหาโดยผู้สนับสนุนรายการ ไปจนถึงการออกแบบผังโฆษณาสินค้าในรายการให้เด็กเกิดความเคยชินและความจงรักภักดีต่อสินค้านั้นๆ และเมื่อต้องแข่งขันกันในตลาดธุรกิจโทรทัศน์เสรีเช่นนี้ หากเปรียบเทียบการผลิตรายการสำหรับเด็ก และรายการสำหรับผู้ใหญ่แล้ว รายการสำหรับเด็กซึ่งผู้ผลิตต้องลงทุนเท่ากันแต่มีเงินทุนน้อยกว่า เพราะมีสปอนเซอร์น้อยกว่า รวมไปถึงมีเรตติ้งน้อยกว่า

จากงานวิจัยเอแบค โพลล์ เรื่องพฤติกรรมชมโทรทัศน์และความคิดเห็นต่อรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV) : กรณีศึกษากลุ่มประชาชนที่มีโอกาสเข้าถึงโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ทางเคเบิลทีวีและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม) ในเขตกรุงเทพมหานครและในเขตเทศบาลหัวเมืองใหญ่ในภูมิภาค รวม 9 จังหวัด ทำการสำรวจระหว่างวันที่ 15 มีนาคม 2550 ถึง 2 เมษายน 2550 มีขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 2,783 คน ได้แก่

1. เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,633 ตัวอย่าง

2. เขตเทศบาลหัวเมืองในภาคกลาง จำนวน 356 ตัวอย่าง ได้แก่ ชลบุรี 176 ตัวอย่าง สมุทรปราการ 180 ตัวอย่าง

3. เขตเทศบาลหัวเมืองในภาคเหนือ จำนวน 180 ตัวอย่าง ได้แก่ เชียงใหม่ 116 ตัวอย่าง เชียงราย 64 ตัวอย่าง

4. เขตเทศบาลหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 259 ตัวอย่าง ได้แก่ นครราชสีมา 146 ตัวอย่าง อุตรธานี 113 ตัวอย่าง

5. เขตเทศบาลหัวเมืองในภาคใต้ จำนวน 233 ตัวอย่าง ได้แก่ สงขลา 141 ตัวอย่าง สุราษฎร์ 92 ตัวอย่าง

ผลการวิจัยพฤติกรรมกรรมการรับชมรายการโทรทัศน์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุการติดตามชมรายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ผ่านทางช่อง 3 (เฉพาะตัวอย่างที่ระบุว่าติดตาม)

ลำดับที่	รายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ทางช่อง 3	ค่าร้อยละ	จำนวน
1	การ์ตูนไกรทอง	35.7	745
2	อิงลิช ออนทัวร์	27.6	577
3	สารคดีทุ่งแสงตะวัน	27.2	569
4	อิงลิชมินิท	26.3	550
5	การ์ตูน สีสาวแสนชน	17.7	369
6	สมรภูมิไอเดีย	17.7	369
7	เด็ก เด็ด เด็ด	14.3	299
8	สนามเด็กเล่น	11.0	229
9	เก่งจริงนะ	10.8	225
10	แฟนซีคิดส์	7.7	160
11	อื่น ๆ	3.6	76

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุการติดตามชมรายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ผ่านทางช่อง 5 (เฉพาะตัวอย่างที่ระบุว่าติดตาม)

ลำดับที่	รายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ทางช่อง 5	ค่าร้อยละ	จำนวน
1	ผู้เพื่อแม่	49.4	1,033
2	กล้าคิดกล้าทำ	19.5	407
3	คริส เคลิเวอร์รี่	16.7	349
4	บัลลังก์ดาว	13.0	272
5	GANG CARTOON	6.0	125
6	ธรรมะคิดส์	4.5	94
7	อื่น ๆ	2.2	46

ตารางที่ 3 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุการติดตามชมรายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ผ่านทางช่อง 7 (เฉพาะตัวอย่างที่ระบุว่าติดตาม)

ลำดับที่	รายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ทางช่อง 7	ค่าร้อยละ	จำนวน
1	คิสนีย์คลับ	28.6	598
2	สิงห์ขาวเจ้าป่า	23.5	491
3	ขุนแผนแสนสะท้าน	23.2	485
4	เจ้าขุนทอง	21.6	451
5	ดาตฟ้าท้ากห่อง	19.4	405
6	ก้านกล้วย ผจญภัยเลโอ	14.2	296
7	โลกใบใหญ่	11.2	235
8	คิดดี คิดสนุก	9.9	207
9	อุลตร้าแมนคอสโมส	9.4	197
10	ดาวพิเศษ	9.3	195
11	HAMTARO แก๊งจิ๋วผจญภัย	8.1	170
12	ตีสิบ	7.9	164
13	จอมขมนมตรา	7.0	147
14	เกมกระต่ายเล็ก	5.8	121
15	สิงห์ขาวเจ้าป่า	3.6	76
16	อื่น ๆ	3.6	75

ตารางที่ 4 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุการติดตามชมรายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ผ่านทางช่อง 9
(เฉพาะตัวอย่างที่ระบุว่าติดตาม)

ลำดับที่	รายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ทางช่อง 9	ค่าร้อยละ	จำนวน
1	เกมทศกัณฐ์เจ้าแสง	47.5	992
2	ภาพยนตร์การ์ตูน โดเรมอน	34.0	711
3	โมเดิร์นไนน์ การ์ตูน	27.8	580
4	โลกการ์ตูน	26.0	543
5	ซูเปอร์จิ๋ว	23.3	487
6	เวทีคนเก่ง	11.3	237
7	แชมป์เยาวชน	9.7	203
8	ไฮโลท์ คัดส์ เวิลด์	8.6	181
9	เปิดโลกวัยชน	8.0	167
10	อื่น ๆ	3.0	63

ตารางที่ 5 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุการติดตามชมรายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ผ่านทางช่อง 11
(เฉพาะตัวอย่างที่ระบุว่าติดตาม)

ลำดับที่	รายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ทางช่อง 11	ค่าร้อยละ	จำนวน
1	โลกใบจิ๋ว	14.6	304
2	ขบวนการนักอ่าน	8.9	186
3	ผจญภัยวัยคิด	7.9	166
4	บ้านเด็กดี	5.0	105
5	มุมทอล์ควัยทีน 4	4.2	87
6	หิตซ์เจ้าหนู ๆ	3.8	80
7	บ๊อบกับรถตัก	2.9	61
8	ตามดู หนูอ่าน	2.8	59
9	อื่น ๆ	2.5	53

ตารางที่ 6 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุการติดตามชมรายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน”
ผ่านทางช่องทีไอทีวี (เฉพาะตัวอย่างที่ระบุว่าติดตาม)

ลำดับที่	รายการ “สำหรับเด็กและเยาวชน” ทางช่องทีไอทีวี	ค่าร้อยละ	จำนวน
1	เกมเศรษฐีเด็ก	55.5	1,159
2	ไอทีวี การ์ตูนคลับ	22.0	459
3	สถานรักคนเก่งหัวใจแกร่ง	12.6	264
4	ละคร โรบอทน้อย หัวใจเพชร	12.4	260
5	เวทีคนเก่ง	9.3	194
6	เด็กฉลาด ชาติเจริญ ... Smart	8.9	185
7	ขบวนการเด็กดี	6.6	137
8	อื่นๆ	2.4	50

จากพฤติกรรมการรับชมรายการโทรทัศน์ดังกล่าว ทำให้น่าสนใจว่ารายการที่ได้รับความนิยมเหล่านี้
ได้นำเสนอเนื้อหาเหมาะสมตามพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยหรือไม่

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เหมาะสมตามช่วงของวัย

การที่จะผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยต่างๆ
ซึ่งเด็กในแต่ละช่วงวัยจะมีความสามารถในการรับรู้ข้อมูลต่างกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบว่าในแต่ละ
ช่วงวัยเด็กมีการพัฒนาการอย่างไร และนำไปผลิตสื่อออกมาให้เหมาะสมกับช่วงวัยนั้นๆ

ช่วงอายุ	พัฒนาการของช่วงวัย
3 – 5 ปี	1) ความสนใจของเด็กในช่วงนี้ก็คือ ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (คน, สัตว์, ต้นไม้, สิ่งมีชีวิต) พอใจในคำชมหรือเสริมแรง ไม่ชอบการตำหนิ สามารถเล่นคนเดียวได้โดยไม่ต้องมีเพื่อน 2) ชอบเรื่องราวแนวจินตนาการ เพื่อฝันเหนือจริง(Fantasy) เทพนิยาย – ปกรณัม มือนิหารบ้างเล็กน้อย เนื้อหาที่เหมาะสมจึงควรมีความใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมที่ตัวเด็กพบเห็นอยู่ เนื้อหาควรดำเนินไปอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมีตัวละครไม่มากนัก ง่ายต่อการจดจำแนวเนื้อหาที่เหมาะสมคือเน้นด้านภาษาและจินตนาการ 3) วิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจได้ดี เช่น นิทาน, หุ่น, การ์ตูน, การแสดงออก ฯลฯ
6 – 9 ปี	1) ความสนใจของเด็กในช่วงนี้คือ ยังคงชอบนิทาน ดำเนิน เรื่องราวอิทธิปาฏิหารย์แต่ก็เริ่มที่จะสนใจโลกที่เป็นจริงมากขึ้นด้วย จากสภาพแวดล้อมที่ต้องพบปะกับคนรอบข้าง จึงมีความสนใจเด็กหรือเพื่อนที่มีช่วงวัยใกล้เคียงกัน รวมไปถึงความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติศึกษา 2) ชอบการแสดงออก ชอบการยกยอให้กำลังใจ – เสริมแรง ชอบเรื่องชวนคิดและการใช้กำลังต่อสู้ เรื่องราวที่เกี่ยวกับนิทาน นิยาย ที่นำเอาเรื่องราวของ ชีวประวัติ วิทยาศาสตร์ การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ งานอดิเรก วีรบุรุษ วีรสตรี หรือบุคคลสำคัญของโลก จะเป็นที่ได้รับ ความสนใจ แต่จะต้องไม่ยากหรือซับซ้อนจนเกินไปและมีความยาวไม่มาก 3) เป็นช่วงเวลาที่เหมาะส่งเสริมให้รักการอ่าน เนื่องจากเป็นช่วงวัยกำลังเริ่มต้นศึกษาความรู้พื้นฐาน ที่ จะเสริมความรู้การอ่านหรือภาษาจึงมีความสำคัญ 4) วิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจได้ดี เช่น นิทาน, การ์ตูน, ละคร, การแสดงออก ฯลฯ
10 – 12 ปี	1) มีความสนใจที่หลุดพ้นโลกในจินตนาการระดับหนึ่ง มีความสนใจกับสิ่งรอบข้าง ในสภาพของความเป็นจริงมากขึ้น เริ่มสนใจกับสังคม เริ่มคิดเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ รักพวกพ้อง เริ่มเรียนรู้เพื่อก้าวไปสู่การเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ 2) เรื่องราวหรือรายการที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น เด็กผู้ชายยังคงชอบเรื่องผจญภัย ลึกลับ การค้นคว้าประดิษฐ์ทดลองทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเครื่องยนต์กลไก เด็กผู้หญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน สัตว์เลี้ยง ธรรมชาติ และชอบเรื่องเกี่ยวกับรักรักใคร่ใคร่ หรือบางทีก็ชอบเรื่องเกี่ยวกับการงานอาชีพ – ศิลปะประดิษฐ์ 3) การนำเสนอเรื่องราวซับซ้อนมากขึ้น การจบแบบขมวดปมไว้ให้คิดจะได้รับความสนใจ 4) วิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจได้ดี เช่น นิทาน, การ์ตูน, ละคร, การแสดงออก ฯลฯ

แนวคิดนี้สอดคล้องกับลักษณะของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตโดย BBC ในประเทศอังกฤษ ซึ่งจะผลิตรายการออกมาให้เหมาะสมกับช่วงวัยและพัฒนาการของเด็ก เด็กในวัยก่อนเข้าเรียน (4 – 11 ปี) รายการที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ เช่น เทเลทัพบี้ส (Teletubbies) ส่วนเด็กอายุ 11 – 16 ปี ก็จะมีรายการที่ซับซ้อนมากขึ้น อาจเป็นในรูปของละคร หรือรายการที่สอดแทรกความรู้เพิ่มเติมเข้าไป และเด็กที่อายุ 16 ปีขึ้นไป ลักษณะของรายการก็จะซับซ้อนกว่าเด็กที่มีช่วงอายุ 11 – 16 ปี ขึ้นไปอีก (สื่อกับเด็กเยาวชนในประเทศไทย, 2550: 12 – 14)

ผลกระทบจากโทรทัศน์ต่อเด็ก

มนุษย์นั้นเรียนรู้จากการเลียนแบบ การเลียนแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เด็กเรียนรู้ที่จะพูด เดิน กิน และทำตามอย่างพ่อแม่ กระบวนการนี้จะเกิดต่อเนื่องไปจนโต ในทำนองเดียวกันภาพที่เด็กเห็นจากโทรทัศน์ล้วนมีผลให้เด็กซึมซับเป็นแบบอย่างทั้งสิ้น

โทรทัศน์จะมีผลกระทบต่อเด็กมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ จำนวนเวลาที่ดู อายุและพื้นฐานบุคลิกภาพของเด็ก การปล่อยให้เด็กดูคนเดียว หรือดูกับผู้ใหญ่และพ่อแม่ได้พูดคุยอธิบายถึงสิ่งที่เห็นในโทรทัศน์ให้ลูกเข้าใจหรือไม่

นอกจากนี้พ่อแม่ยังกังวลเรื่อง “เซ็กส์ล้นจอ” ซึ่งมาจากหนังต่างประเทศ ละครก่อน/

หลังข่าว การ์ตูนญี่ปุ่น/ฝรั่ง มีวลิตวีดีโอเพลง และการแต่งกายของพิธีกร ตามลำดับ ซึ่งพฤติกรรมทางเพศที่มักพบในโทรทัศน์ที่จะส่งผลต่อเด็กได้แก่ การแต่งกายวาบหวาม ค่านิยมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เช่น มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การแสดงออกทางเพศในที่สาธารณะไปจนถึงฉากกอดจูบลูบคลำ ในด้านความรุนแรง พ่อแม่ร้อยละ 18.3 ระบุว่าสื่อโทรทัศน์กระตุ้นความรุนแรงในเด็กโดยมาจากหนังต่างประเทศ กีฬารุนแรง เช่น มวยปล้ำ การ์ตูนญี่ปุ่น ละครหลังข่าว และข่าวตามลำดับ

สิ่งที่เด็กจะได้เรียนรู้จากโทรทัศน์

ในสื่อโทรทัศน์ที่หลากหลาย หากพ่อแม่ดูแลเอาใจใส่เวลาการดูโทรทัศน์ของลูกอย่างใกล้ชิด ก็สามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสื่อที่มีคุณประโยชน์สำหรับเด็กๆ ในเรื่องดังนี้

1. การนั่งดูโทรทัศน์เป็นกิจกรรมที่สมาชิกทุกวัยในครอบครัวใช้เวลาร่วมกันได้
2. พ่อแม่ควรใช้โทรทัศน์เป็นตัวกระตุ้นให้เด็กฝึกอ่านตามรายการทีวี จากหนังสือที่มีเนื้อเรื่องเหมือนกัน
3. รายการทีวีที่ดีจะสอนเด็กให้เข้าใจถึงค่านิยมและบทเรียนในชีวิตที่สำคัญ
4. รายการโทรทัศน์มักจะนำเสนอเรื่องราวที่มีข้อขัดแย้งหรือประเด็นอ่อนไหว ซึ่งเป็น

โอกาสให้พ่อแม่และลูกมีโอกาสได้อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านั้น

5. รายการโทรทัศน์ประเภทเพื่อการศึกษา เป็นสื่อในการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการและด้านสังคม

6. รายการข่าว เหตุการณ์รอบตัว และประวัติศาสตร์ จะช่วยให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้คนในสังคมอื่น

7. บางครั้งโทรทัศน์นำเสนอหนังคลาสสิกดีๆ จากต่างประเทศ หรือหนังเก่าดีๆ ที่อาจไม่มีให้เช่าในร้านวิดีโอ

8. รายการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ทำให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกของคนตรี และศิลปะ

นอกจากนี้สื่อโทรทัศน์ยังมีบทบาทในการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในแง่มุมต่างๆ ได้แก่

1. อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกที่เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริมสนับสนุน สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนคนหมู่มาก

2. ให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น ให้แรงบันดาลใจ แก่ผู้คนในการต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคในชีวิตของตน เพื่อจะได้ดำรงตนอย่างปกติสุขในสังคม ชุมชนและเข้าร่วมในการสร้างสันติสุขที่เกิดขึ้นแก่ชนในวงกว้าง

3. บทบาทในการลดทอนอำนาจของกิเลสตัณหาต่างๆ ที่เพิ่มความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องของปัจเจกชน

4. สังคมอุดมการณ์หรือสภาพอันเป็นที่พึงปรารถนาาร่วมกันของมนุษยชาติโดยรวม ซึ่งสำหรับชาวพุทธเรียกว่าสังคมพระศรีอารียหรือศาสนิกอื่น ก็อาจจะเรียกกันในชื่ออื่น แต่โดยเนื้อแท้แล้วก็มีความหมายตรงกันคือมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีการเบียดเบียนกัน มีความอุดมสมบูรณ์ในโภคทรัพย์ ทุกคนต่างมีจิตสำนึกที่สูงส่ง ไม่มีความเห็นแก่ตัว

งานวิจัยนี้ได้เน้นศึกษา บทบาทของรายการโทรทัศน์ในการสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนจากทัศนะของผู้ผลิต โดยได้วิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์ดังกล่าวประกอบ และมีความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชน

การวิจัยเรื่อง “บทบาทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กกับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก และการสนทนากลุ่มผู้ผลิตรายการโทรทัศน์และกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่สัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน

2. เพื่อศึกษาบทบาทของรายการโทรทัศน์ในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน

3. เพื่อศึกษาทัศนะของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชน

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดนิยามศัพท์ที่สำคัญได้แก่
จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน การช่วยเหลือผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านรายการโทรทัศน์

บทบาทรายการโทรทัศน์ หมายถึง บทบาทของรายการโทรทัศน์ในด้านการบอกข่าว (To inform) ตีความ (To interpret) ให้ความรู้ (To educate) หรืออบรมขัดเกลา ให้เรียนรู้และถ่ายทอดทางสังคม ในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม ศีลธรรม จรรยาบรรณ มารยาท ค่านิยม รวมถึงจิตสำนึกสาธารณะในสังคม ให้ความบันเทิง (To entertain) และ พัฒนา (To develop) หรือเปลี่ยนแปลงให้เกิดความก้าวหน้าในสังคม

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการที่ถูกผลิตขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ชมกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นเด็กได้รับชม เนื้อหาสาระของรายการมักถูกผลิตให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก โดยมักประกอบด้วยการให้ความรู้ หรือการปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมด้านต่างๆ รวมทั้งการฝึกทักษะบางอย่าง การให้บทเรียนในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม รวมไปถึงความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งบางครั้งก็ช่วย

สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เด็ก

สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่สัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน

1.1 ประเภทการ์ตูน

ลักษณะเนื้อหารายการ

1. ดราคอนบอลแซด

เป็นการนำเสนอในแง่มุมของการต่อสู้ของ 2 ฝ่ายซึ่งเป็นศัตรูกัน ซึ่งอีกฝ่ายต้องการเป็นใหญ่ แต่อีกฝ่ายต้องการรักษาความสงบ ฝ่ายร้ายคือ ฟริชเซอร์ กับ ฝ่ายดีคือ โหวกุน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนในการช่วยเหลือโลกและต่อสู้กับฝ่ายร้าย

2. วันพีซ

เป็นการนำเสนอเรื่องของโจรสลัดที่ให้การช่วยเหลือพระราชาและเจ้าหญิงให้รอดพ้นจากอันตรายต่างๆ โดยที่พวกโจรสลัดไม่รู้ว่าเป็นพระราชา จนพระราชาได้กลับบ้านเมือง โดยส่วนใหญ่เป็นการผจญภัยในท้องทะเล

3. โดราเอมอน

เป็นการนำเสนอเรื่องของโดราเอมอน โนบิตะ และเพื่อนๆ ของโนบิตะ ซึ่งแต่ละคนจะพบกับปัญหาต่างๆ จึงขอความช่วยเหลือจากโดราเอมอนในการแก้ปัญหาให้ โดยใช้ของวิเศษจากโดราเอมอน

4. กัสเบลปี 3

เป็นการนำเสนอเรื่องของ เด็กผู้หญิงจากต่างดาวอาศัยอยู่ในโลกมนุษย์ เพื่อตามหาคู่หู จนเมื่อพบกับผู้หญิงคนหนึ่งจึง ตัดสินใจเป็นคู่หูกัน และร่วมต่อสู้กับศัตรูต่างๆ มากมาย

5. โคนัน

เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับการสืบเสาะหาความจริงในคดีต่างๆ ของโคนัน ซึ่งเป็นการหาความจริงโดยการสืบหาความจริง จากสถานการณ์แวดล้อม และมีการจำลอง สถานการณ์ให้ทราบถึงความเป็นไปได้ จนในที่สุดผู้ร้ายต้องยอมรับสารภาพในข้อเท็จจริงที่ โคนันได้ไขปัญหา

6. มหัศจรรย์สาวน้อย

เป็นการนำเสนอการใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่น ในมุมมองความคิดของเด็กผู้หญิงที่เป็นตัวเอก และต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ทั้งในเรื่องของเพื่อน ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

7. เอสโตรบอย

เป็นการนำเสนอเรื่องของหุ่นยนต์ที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นตัวแทนของเด็กผู้ชายมีชื่อว่า เอสโตร ทำหน้าที่ปกป้องอันตรายต่างๆ ที่เข้ามาทำลายโลก และเพื่อเป็นการสร้างความสงบความสันติของโลก และความเป็นอิสระ

8. แฮมทาโร่

เป็นการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับหนูแฮมทาโร่ ผ่านตัวละครเอกที่เป็นเด็กผู้หญิง หนูแฮมทาโร่ เพื่อนๆ ของตัวละครเอก และพวกพ้องหนูแฮมทาโร่ เมื่อพบกับแต่ละเหตุการณ์

9. การ์ตูนดิสนีย์

เป็นการนำเสนอหลากหลายเรื่อง เช่น “เบรนต์กับคู่หูสุดซ่าส์” ซึ่งเป็นเพื่อนคู่หูกันอาศัยในป่าซึ่งมีเพื่อนเป็นสัตว์ต่างๆ มากมายในป่า ส่วน “อเมริกันดราagoon” เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กผู้ชายที่สามารถแปลงกายเป็นมังกรได้ บินได้ มีพลังพิเศษ เพื่อช่วยทุกคนจากเหตุการณ์ร้ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

10. ปาแมน

เป็นการนำเสนอเรื่องของปาแมน ซึ่งให้ความช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน หรือร้องขอความช่วยเหลือจากตน โดยไม่เลือกว่าผู้นั้นเป็นใคร

11. เสี่ยวลิ้มยี่

เป็นการนำเสนอเรื่องราวของการต่อสู้ของเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ที่ต้องการฝึกวิทยายุทธ์ โดยได้รับการฝึกฝนจากวัดเส้าหลิน จนมีวิชาเก่งกล้า และใช้วิชาการต่อสู้ดังกล่าวช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน ถูกรังแก

การช่วยเสริมทักษะในการคิดและจินตนาการใหม่ รายการการ์ตูนมีข้อคิดในเรื่องของการมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การพูดความจริง และยกโทษให้ผู้อื่น ในด้านจินตนาการใหม่ รายการการ์ตูนส่วนใหญ่ช่วยให้เด็กได้เกิดจินตนาการใหม่ๆ ตามเนื้อเรื่องที่นำเสนอ โดยเป็นการแปลงร่างเพื่อต่อสู้กับสัตว์ประหลาด การผจญภัย การขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของวิเศษที่นำมาช่วยเหลือในสถานการณ์ต่างๆ เรื่องโลกของปีศาจ การเดินทางไปต่างประเทศ จินตนาการเกี่ยวกับหุ่นยนต์

ความเหมาะสมของเนื้อหาสำหรับเด็ก รายการการ์ตูนที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อสู้ นอกจากจะแฝงคติธรรมเกี่ยวกับธรรมะชนะธรรมแล้ว บางครั้งอาจส่งเสริมให้เด็กใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาได้ ในบางเรื่องก็นำเสนอเนื้อหาหายากเกินไปสำหรับเด็กเช่นเรื่องของแกนโลก การแก้ปมปัญหา บางครั้งมีการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม บางครั้งเสนอเรื่องเกินจริง เช่นการทำรถจากผลไม้ แต่โดยภาพรวมแล้วเนื้อหาการ์ตูนจะเข้าใจง่ายและชวนติดตามเหมาะสมกับกลุ่มวัย

การสอนให้เรียนรู้ทักษะชีวิต รายการประเภทการ์ตูนจะสอนให้เรียนรู้ทักษะชีวิต 2 ประเด็นคือ เรียนรู้ถึงถูกสิ่งผิด และเรียนรู้การแบ่งเวลา การเรียนรู้ถึงถูกสิ่งผิด สอนให้รู้จักสำนึกผิด รู้จักการให้อภัย ขอโทษผู้อื่น นอกจากนี้

ยังสอนให้เรียนรู้การแบ่งเวลาโดยทำภารกิจของตนให้ลุล่วงก่อน ช่วยเหลือผู้อื่น

การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ รายการประเภทการ์ตูนปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะใน 2 ประเด็นคือ การสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์กับสาธารณชน โดยเน้นการใช้ความสามารถ ร่วมกันต่อสู้เพื่อเอาชนะ สอนให้ยกโทษและให้อภัยกัน มีความสามัคคี และมีการปลูกจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่น โดยมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย โดยต่อสู้กับฝ่ายอธรรม ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังค่าตอบแทน

1.2 ประเภทภาพยนตร์ญี่ปุ่น

ลักษณะเนื้อหารายการ

1. มาร์คไรเดอร์เบลด

เป็นการนำเสนอการต่อสู้เพื่อพิทักษ์สันติภาพ ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของมนุษย์ที่สามารถแปลงร่างได้ จนทำให้ตัวเองมีความสามารถเพิ่มมากขึ้น จนสามารถต่อสู้กับศัตรูในรูปแบบต่างๆ ได้

2. จัสติกไรเซอร์

เป็นการนำเสนอการต่อสู้ของเทพผู้พิทักษ์แห่งดวงดาวซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะ นำเสนอในรูปแบบมนุษย์ที่สามารถแปลงร่างได้ ซึ่งต้องต่อสู้กับฝ่ายอธรรมที่เป็นบรรดาตัวร้ายต่างๆ ที่เข้ามาเพื่อยึดครองโลก

การช่วยเสริมทักษะในการคิดและจินตนาการใหม่ ทำให้เด็กเกิดจินตนาการใหม่ตามเนื้อเรื่องที่นำเสนอ เช่นการแปลงร่างเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

ความเหมาะสมของเนื้อหาสำหรับเด็ก จากการต่อสู้ในเรื่องอาจทำให้เด็กใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาตามเนื้อเรื่อง

การสอนให้เรียนรู้ทักษะชีวิต มีการสอนให้เรียนรู้สิ่งถูกสิ่งผิด โดยให้รู้จักทำความดี ละเว้นความชั่ว สอนให้เรียนรู้การแบ่งเวลาในการเตรียมตัวสอบ

การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ สอนให้ช่วยเหลือเพื่อนๆ และช่วยเหลือผู้อื่นตามหน้าที่

1.3 ประเภทสารคดีเด็ก

ลักษณะเนื้อหารายการ

1. นักสำรวจ

เป็นรายการที่นำเสนอความรู้ทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กๆ เช่น เรื่องของส่วนประกอบของโลก สาเหตุการเกิดแผ่นดินไหว ความรู้เกี่ยวกับซากฟอสซิล เป็นต้น

2. มาสเตอร์อาร์ทโอเดีย

เป็นการนำเสนอศิลปะสำหรับเด็กในช่วงสั้นๆ โดยพาเด็กในรายการไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อใช้เป็นสถานที่วาดภาพ และยังเป็นการให้ความรู้ในสถานที่ๆ ไปว่ามีประวัติ ความ

เป็นมาอย่างไร อีกทั้งยังให้ความรู้ในเรื่องของการวาดภาพ เทคนิคการวาดภาพ อุปกรณ์ในการวาดภาพ

3. สมาร์ทคิดส์

เป็นการนำเสนอความรู้ต่างๆ ให้กับเด็กๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องใกล้ๆ ตัว เช่น เรื่องของการ วัด การกำเนิดของสิ่งมีชีวิตว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ความรู้เกี่ยวกับกาลักน้ำ เป็นต้น

การช่วยเสริมทักษะในการคิดและจินตนาการใหม่ ช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการในเรื่องที่นำเสนอ เช่นเรื่องเปลือกโลก การเกิดแผ่นดินไหว เรื่อง ไดโนเสาร์ เกิดจินตนาการจากการวาดภาพ การกำเนิดของมนุษย์

ความเหมาะสมของเนื้อหาสำหรับเด็ก บางครั้งเนื้อหาอาจเกินไปควรมีการอธิบายเพิ่มเติม และบางครั้งการนำเสนอก็เร็วเกินไปเช่นการสอนวาดรูป แต่ส่วนใหญ่เข้าใจง่ายและชวนติดตาม

การสอนให้เรียนรู้ทักษะชีวิต มีการสอนให้เด็กเรียนรู้เรื่องความประหยัดและใช้อุปกรณ์วาดภาพจากสิ่งของใกล้ตัวของเด็ก และสอนให้แบ่งเวลาจากการเรียนมาทำงานอดิเรก

การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ จากผลการวิเคราะห์เนื้อหารายการประเภทสารคดีพบว่าไม่มีรายการใดที่มีการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ

1.4 ประเภทใดก็ได้

ลักษณะเนื้อหารายการ

1. สะพายเป้สู้เพื่อแม่

เป็นรายการที่นำเสนอกิจกรรมของเด็กซึ่งทำกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายจากทางรายการให้ประสบความสำเร็จเพื่อนำของรางวัลที่ได้รับนำไปให้กับแม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ทำให้เด็กๆ รู้จักช่วยเหลือตนเอง รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีความรับผิดชอบ และฝึกความอดทนให้กับเด็กๆ

2. สนามเด็กเล่น

เป็นรายการที่นำเสนอกิจกรรมของเด็กๆ ที่ทำกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น การร่วมเล่นเกมสัปดาห์ของพ่อแม่ลูก ทำให้เกิดความผูกพันและความใกล้ชิดของคนในครอบครัวมากยิ่งขึ้น และช่วงที่ 2 เป็นการให้เด็กๆ ร่วมเล่นเกมสัปดาห์ไทยๆ เพื่อให้เด็กๆ รู้จักการละเล่นแบบไทยๆ และเกมสัปดาห์อื่นๆ ทั้งมีการให้ข้อคิดกับเด็กๆ ในเรื่องของประโยชน์ของการออกกำลังกาย การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

การช่วยเสริมทักษะในการคิดและจินตนาการใหม่ สอนให้เด็กได้คิดแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองและเกิดจินตนาการในเรื่องนั้นๆ มีการคิดจินตนาการในเกมสัปดาห์ที่เล่นเพื่อเอาชนะคู่แข่ง

ความเหมาะสมของเนื้อหาสำหรับเด็ก เพราะมีเด็กเป็นผู้ร่วมในรายการ แต่บางครั้งการมอบหมายงานให้เด็กทำเป็นงานที่ยากและ

เกินความสามารถของเด็ก ส่วนใหญ่เนื้อหาเข้าใจง่ายและชวนติดตาม

การสอนให้เรียนรู้ทักษะชีวิต มีการสอนให้เรียนรู้สิ่งถูกสิ่งผิด โดย รู้จักความรับผิดชอบ ต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย สอนให้ประหยัดโดยกินข้าวให้หมด รู้จักแบ่งเวลาช่วยพ่อแม่ทำงาน ทำกิจกรรมต่างๆ และออกกำลังกาย

การปลูกจิตสำนึกสาธารณะ มีการสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์กับสาธารณชน โดยช่วยผู้ใหญ่ทำงาน รู้จักความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจกันทำภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ

ตอนที่ 2 บทบาทของรายการโทรทัศน์ในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตพบว่ารายการโทรทัศน์มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน โดยผู้ผลิตอยากให้รายการโทรทัศน์สอนให้เรียนรู้ทักษะชีวิต ในด้านต่างๆ ได้แก่ ความรู้รอบตัว การปลูกฝังให้เด็กรู้จักคิดสร้างสรรค์ และสังเกต การดำรงชีวิตที่เหมาะสมตามช่วงวัย การปลูกฝังคุณธรรม การปลูกฝังระเบียบวินัย และการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน

ผู้ผลิตให้ความหมายของคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ ว่าหมายถึงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม การช่วยเหลือแบ่งปันให้กับผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

รายการที่ส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ รายการตีสืบ รายการถ้าคุณแน่นอนอย่างแพ๊ ป. 4 รายการทุ่งแสงตะวัน รายการแผ่นดินเดียวกัน บ้านฉันบ้านเธอ

หากจะทำให้รายการโทรทัศน์ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ ผู้ผลิตควรถ่ายทอดผ่านตัวการ์ตูนและเสนอกิจกรรมเยาวชนที่ทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม มีการแบ่งปันของคนในสังคม มีเด็กเป็นต้นแบบ รายการควรสนุกสนาน สมจริง ทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วม

ผู้ผลิตได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการ์ตูนว่า บางครั้งก็สอนให้เด็กรู้จักคิดและช่างสังเกต แต่บางครั้งก็นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้กำลัง

หากจะพัฒนารายการเด็กให้มีคุณภาพ ควรเน้นวิถีชาวบ้าน เน้นการสอนแบบเข้าใจง่าย สนุกสนาน แทรกคุณธรรมและจริยธรรม สร้างอัตลักษณ์ของเด็ก และมีหลากหลายรูปแบบ

ปัญหาอุปสรรคในการผลิตรายการเด็กคือ ความยากในการสื่อสารให้เข้าใจง่าย ความจำกัดของช่องทางออกอากาศ และงบประมาณสนับสนุนการผลิตมีค่อนข้างน้อย

ตอนที่ 3 ทัศนะของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในรายการโทรทัศน์สำหรับเยาวชน

จากการสนทนากลุ่มพบว่า เด็กวัยเรียน (อายุ 6-14 ปี) ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ

ว่าเป็นการเตือนบุคคลอื่นที่ทำผิดในที่สาธารณะ เช่นการทิ้งขยะ เป็นสิ่งที่ไม่ดี

รายการโทรทัศน์ที่ส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ถ้าคุณแน่นอนอย่างแพ๊ ป.4 ละครแสงดาวแห่งหัวใจ การ์ตูนดราagoonบอลแซด การ์ตูนโดเรม่อน รายการสู้เพื่อแม่สะพายเป้ การ์ตูนโคนันยอดนักสืบ ตำรวจจับโจร การ์ตูนแอสโตรบอย การ์ตูนปาแมน รายการสนามเด็กเล่น การ์ตูนวันพีซ การ์ตูนแฮมทาโร่ การ์ตูนเลี้ยวลิ้มย์ รายการนักสำรวจ

จากการสนทนากลุ่มพบว่า เด็กวัยรุ่น (อายุ 15-24 ปี) ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะว่าเป็นการนึกถึงส่วนรวม ตระหนักถึงบทบาทของคนในสังคม รู้จักเกรงใจผู้อื่น ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคม

รายการโทรทัศน์ที่ส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ รายการ สู้เพื่อแม่สะพายเป้ การ์ตูนโคนัน ยอดนักสืบ ดราagoonบอลแซด การ์ตูนโดเรม่อน และการ์ตูนวันพีซ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องบทบาทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กกับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สามารถแบ่งการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่สัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน

จากการวิจัยพบว่าลักษณะเนื้อหารายการโทรทัศน์โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์ประเภท

การ์ตูนและภาพยนตร์การ์ตูนซึ่งส่วนใหญ่ผลิตในต่างประเทศนั้นจะส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการ แต่บางครั้งก็เป็นเรื่องเพื่อฝัน เกินจริง เช่นการแปลงร่าง การขอพร โลกจากปีศาจ ซึ่งถ้าเด็กไม่สามารถแยกแยะได้ก็จะอยู่ในโลกเสมือนจริง ส่วนการสอนให้รู้ทักษะชีวิตนั้น รายการการ์ตูนจะสอนให้รู้สิ่งถูกสิ่งผิด สอนให้รู้จักให้อภัยและแบ่งเวลา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีที่เด็กๆ ควรกระทำตาม

อย่างไรก็ตามพบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะนั้นจะเน้นที่การช่วยเหลือผู้อื่นเป็นหลัก ตรงกับงานวิจัย ของ ลัลลธริมา เกื้อสกุล (อ้างถึงใน เทิน ศรีสุข, 2540: 66) ที่ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะว่าเป็นคุณธรรมของพลเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนขบวนการ คุณธรรมต้องเริ่มจากศรัทธาที่จะอุทิศตนและเสียสละแก่ผู้อื่นในสังคม

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้นยังมีการนำเสนอความรุนแรงโดยเน้นฉากการต่อสู้ ในรูปแบบของการ์ตูนและภาพยนตร์การ์ตูน ซึ่งถ้ามองตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูราที่ว่า เด็กๆ สามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ โดยการสังเกตและชมภาพยนตร์จากโทรทัศน์ หากผู้ปกครองไม่ดูแลเอาใจใส่ให้คำแนะนำ ในระหว่างเด็กชมรายการ เด็กอาจคิดว่าการแก้ปัญหาในสังคมนั้นต้องใช้ความรุนแรงและต้องทำลายล้างกันดังที่แสดงในการ์ตูนเท่านั้น

หากศึกษารายการที่ผลิตในประเทศไทยได้แก่รายการประเภทวไรตี้ จะเห็นได้ว่าส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์มากกว่า รายการการ์ตูน ฝึกฝนทักษะในการใช้ชีวิตโดยเน้นให้เด็กที่เป็นผู้ร่วมรายการได้แสดงความสามารถ

อย่างไรก็ตามรายการเด็กประเภทสารคดีเด็กนั้น จะเน้นในการสอนและให้ความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์โดยแฝงข้อคิด แต่ไม่ได้เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะโดยตรง

2. บทบาทของรายการโทรทัศน์ในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชน

จากการศึกษาพบว่าผลิตรายการเด็กส่วนใหญ่ คิดว่าบทบาทของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควร สอนให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะชีวิตเป็นหลัก โดยมีความรู้รอบตัว มีความคิดสร้างสรรค์และช่างสังเกต การดำรงชีวิตเหมาะสมตามช่วงวัย มีคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งมีวินัย ส่วนการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะนั้น ควรเน้นกิจกรรมเยาวชนที่ทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม ซึ่งมีปรากฏในรายการประเภทวไรตี้

ผู้ผลิตส่วนใหญ่เห็นว่าโทรทัศน์มีอิทธิพลในด้านการขัดเกลากายทางสังคมให้เด็กได้เรียนรู้และนำไปเป็นแบบอย่างจะเห็นได้ว่าบทบาทของสื่อมวลชนดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของแม็คเคลวที่เห็นว่า สื่อมวลชนควรมีหน้าที่ในการให้ความรู้ หรืออบรมขัดเกล่าให้เรียนรู้และถ่ายทอดทางสังคมในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม

ศีลธรรม จรรยาบรรณ มารยาท ค่านิยม เป็นต้น ซึ่งจิตสำนึกสาธารณะก็เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถปลูกฝังผ่านสื่อมวลชนได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามบทบาทดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลของโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคมเรื่อง “รายการละครโทรทัศน์สำหรับเด็ก” ที่ได้รับการสนับสนุนจาก มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (สมช.) และสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในปี 2549 พบว่า รูปแบบรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่มีมากที่สุดคือ รูปแบบการ์ตูน และภาพยนตร์แนวการ์ตูน น้อยที่สุดคือ รูปแบบการแสดงออกของเด็ก เนื้อหาที่ผลิตจากต่างประเทศส่วนใหญ่มักเป็นรูปแบบการ์ตูนหรือภาพยนตร์การ์ตูน ขณะที่รายการที่ผลิตในประเทศไทยมีมากที่สุดคือวาไรตี้

จากการศึกษาพบว่าลักษณะเนื้อหา รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้น มีการสอดแทรกเนื้อหาเสริมสร้างความสัมพันธ์กับคนในสังคม โดยเฉพาะการ์ตูนให้เห็นถึงความสามัคคี และการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นหลัก เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการ์ตูนที่นำเข้าจากต่างประเทศที่เน้นการต่อสู้ และการเอาชนะฝ่ายอธรรม ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยเรื่องรายการละครโทรทัศน์สำหรับเด็ก ที่ระบุว่า ลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่าส่วนใหญ่เน้นการเสริมสร้างสติปัญญา ใหวพริบในการแก้ปัญหา ความรู้

ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ไทย การอนุรักษ์ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี รองลงมาคือเนื้อหาที่เน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้างหรือสังคม ส่วนลักษณะอื่นๆ เช่นการรู้จักบทบาทหน้าที่ ความเข้าใจในศาสนาและจริยธรรมพบได้น้อย

3. ทักษะของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

จากแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526: 91-93) ที่ว่าเกิดจากสาเหตุ 4 ประการคือ ประสบการณ์เฉพาะอย่าง การติดตามข่าวสารกับบุคคลอื่น สิ่งที่เป็นแบบอย่าง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน

จากการศึกษาพบว่า เด็กที่ชมรายการโทรทัศน์ให้ทักษะเกี่ยวกับรายการจากประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งเชื่อมโยงจากการอบรมสั่งสอนในครอบครัว โดยเด็กวัยเรียน (6-14 ปี) จะมีทักษะเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กว่ามีส่วนใหญ่การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะในด้านการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น รู้แพ้รู้ชนะ แบ่งปันความรู้ให้แก่กัน ส่วนเด็กวัยรุ่น (15-24 ปี) จะมีทักษะเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กว่าส่วนใหญ่ สอนให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันช่วยเหลือกัน และช่วยกันแก้ปัญหาในครอบครัว เด็กวัยรุ่นจะมีทักษะเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะที่หลากหลายขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน

กล่าวโดยสรุปรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเยาวชนและครอบครัวนั้น ผู้ผลิตควรมีการกลั่นกรองเนื้อหาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะพฤติกรรมอันนำไปสู่ความรุนแรง โดยเฉพาะการใช้กำลังต่อตนเอง และต่อบุคคลอื่น อีกทั้งมีการเพิ่มเนื้อหาที่เป็นในเชิงสร้างสรรค์นอกจากปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ หรือ ความเป็นพลเมืองให้กับเด็ก ควรส่งเสริมรายการที่ช่วยในการพัฒนาเด็กตามวัย และรายการที่ช่วยกล่อมเกล่าให้เด็กมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ เช่น รายการ

สารคดีที่เน้นภาพถ่ายธรรมชาติที่สวยงาม มีดนตรีประกอบที่ไพเราะเป็นต้น มีรายการที่หลากหลายให้เด็กได้เลือกชมตามความสนใจของแต่ละกลุ่มวัย รวมทั้ง ทางสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ ควรเพิ่มสัดส่วนรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตในประเทศ เพื่อให้รายการเด็กมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็กทุกกลุ่มวัย

บรรณานุกรม

- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. 2546 ระเบียบวิธีการวิจัยการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 ทศนคติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2548 ปรัชญา นิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ศูนย์วิจัยการจัดการความรู้การสื่อสารและการพัฒนา. (2550). รายงานสถานการณ์เบื้องต้นสื่อกับเด็กเยาวชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2542). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ. (2549). การประเมินผลรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา.
- ธีรพล เกิดสุคนธ์. (2525). การศึกษาอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นันทวัน สุชาโต. (2520). **อิทธิพลของการดูภาพยนตร์ ที่รุนแรงทางโทรทัศน์กับทัศนคติในเชิงก้าวร้าวของเด็ก** จากครอบครัวต่างฐานะเศรษฐกิจสังคม จากครอบครัวที่พ่อแม่ควบคุมการดูทีวีต่างระดับกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยลัยสแตนฟอร์ด.
- นารากร ดิตายน. (2536). **การวิเคราะห์รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฏิพันธ์ กระแสอินทร์. (2509). **อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมเด็กวัยรุ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินดา บุญชัยศรี. (2538). **ผลกระทบของรายการโทรทัศน์ “รายการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของเรา” ที่มีต่อความรู้ การนำไปปฏิบัติ และ การถ่ายทอดสู่บุคคลในครอบครัวของนักศึกษาปริญญาตรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทรบุรี ประยูรเกียรติ. (2515). **อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ภาคค่ำต่อการอ่านของนักศึกษาในเขตกรุงเทพฯ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนต์ชัย นินนานนท์. (2526). **อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชนในเขต อ.เมือง จ.เชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัฐจวน มินประดิษฐ์. (2513). **อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมาจาก ครอบครัวที่มีฐานะแตกต่างกัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถัถธริมา เกื้อสกุล. (2547). **กลยุทธ์การสื่อสารของกองทัพบกเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เรื่องสิทธิมนุษยชน ด้านสิ่งแวดล้อม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธาทิพย์ ศรีวรานนท์. (2537). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ในปี 2536**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิสิทธิ์ แซ่ฟู่. (2547). **ทัศนคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อรายการนายกทักษิณคุยกับประชาชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพุมมา ยุทธวงศ์. (2525). **ทัศนะบางประการเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัญหา และอุปสรรคของการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก การสัมมนาเรื่อง “การส่งเสริมการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก”**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน. 2550 **เด็กกับโทรทัศน์**. สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2550, จาก <http://www.childmedia.net/seeworld/sec-011.html>